

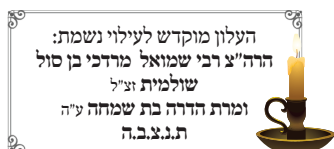
מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

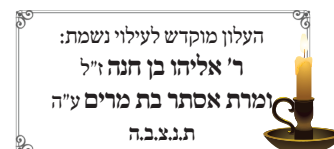
כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והחוגים | מכתנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום ד' י"ד שבט-יום ג' כ' שבט תשפ"א

שבוע פרשת בשלח

שנכנס לפנים ממחיצתו - בארבעים. זבין וזבות שנכנסו לפנים ממחיצתן - בארבעים. וטמא מת מותר ליכנס למחנה לוייה ...

להיכן משתלחים זבין ומצורעין וטמאי מתים

בפסוק נאמר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" [במדבר ה ב], אמנם ממה שנאמר "ויקח משה את עצמות יוסף עימו" [שמות יג יט], ודרשו "עימו" - במחיצתו, יש ללמוד שאפילו מת עצמו מותר במחנה לוייה, וכ"ש טמא מת, ולכן בהכרח האיסור במת הוא דוקא למחנה שכינה. ולדעת ר' יהודה ממה שנאמר "ולא יטמאו את מחניהם" [במדבר ה ג] יש ללמוד שיש מחנה לכל אחד בפני עצמו, וכיון שנאמר במצורע "בדד ישב" [ויקרא יג מו] יש ללמוד שהמצורע אינו נמצא באותו מחנה עם הזב. ואם עבר ע"ז לוקה. ולדעת ר' שמעון אפשר ללמוד כל הדינים האלו מהפסוק הראשון ש"וישלחו מן המחנה" וגו', שיאמר טמאי מת ואל יאמר זב ואני אומר טמאי מתים משתלחין זבין לא כל שכן [והחומרא של זב היא שטומאה יוצאה עליו מגופן], ומזה יש ללמוד שהזב אינו נכנס להיכן שטמא מת נכנס דהיינו מחנה לוייה. ויאמר זבין ואל יאמר מצורעים [והחומרא של מצורע שטעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש המטה], ומזה יש ללמוד שמצורע משתלח חוץ למחנה ישראל.

א עפ"י רא"ם וגור אריה במדבר ה' ב', ומשנה למלך הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ב.

דף ס"ז

... אמר אביי: אי הכי, לימא נמי יאמר זב וטמאי מתים ואל יאמר מצורע, ואני אומר: זב משתלח - מצורע לא כל שכן. אלא: יש לך שעה שמצורעין משתלחין ואין זבין וטמאי מתים משתלחין, ואיזה זה - פסח הבא בטומאה. וכי תימא הכי נמי - והתנן: פסח הבא בטומאה - לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות, ואם אכלו פטורין ...

מבואר בסוגיא, דההיתר של פסח הבא בטומאה כשרוב ישראל טמאים הוא דוקא כשהם טמאים בטומאת מת, אבל לטומאת זיבה אין היתר זה. ולמסקנת הסוגיא המקור לזה ממה שנאמר בענין פסח שני "כי יהיה טמא לנפש" שדוקא יחיד נדחה לפסח שני ולא ציבור, אך זה דוקא בטומאת מת.

ולענין טומאת שרץ, הנה בזבחים [כ"ב ב'] מבואר דלמ"ד אין שוחטים וזורקים על טמא שרץ אלא נדחה לפסח שני, כשרוב ציבור טמאים בטומאת שרץ עושים את הפסח בטומאה וכדין טומאת מת, אמנם ברמב"ם [פ"ו ה"א] פסק שאין שוחטים וזורקים על טמא שרץ אלא צריכים לטבול, ומצד שני פסק [פ"ז ה"א, ובפ"ד מביאת מוקדש ה"ט] שדין פסח הבא בטומאה הוא במת בלבד. וכן קשה דבר זה בדברי הסמ"ג [מצות עשה רכ"ד], ובליקוטי הלכות נתקשה בזה, ונשאר בצ"ע [ועיי"ש בזה תודה].

אמר רב חסדא: מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו - פטור, שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. בדד ישב - לבדו ישב, מחוץ למחנה מושבו - הכתוב נתקן לעשה. איתיביה: מצורע

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"ג, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונסה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000 תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקודם זוכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

ללמוד ממושה, דכמו דמושה פירש מן האשה, כן אלו שהיה בפנים סביב למשכן הי' פרושים מן האשה.

הכניסה להר הבית בזמן הזה

פסק הרמב"ם [פ"ג מביאת מקדש] כל הדינים הנ"ל לענין כניסה להר הבית ולבית המקדש. ופסק [פ"ו מבית הבחירה ה"ו ט"ז], שאף שלענין קדושת ארץ ישראל קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא ותרו"מ בזמן הזה הם מדרבנן, אמנם קדושת ירושלים ובית המקדש לא בטלה מפני השכינה ששם ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר "והשמותי את מקדשיכם" ואמרו חכמים [מגילה כ"ח א'] אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים.

ובראב"ד השיג על דברי הרמב"ם והוכיח שקדושת המקדש בטלה לכו"ע, ואף למ"ד שקדושת א"י קדשה לעתיד לבוא. ולכן פסק שהנכנס בזמן הזה לבית המקדש אין בו כרת.

ובכסף משנה כתב להקשות על הרמב"ם, שהוא בעצמו פסק בהל' מעשר שני [פ"ז] שמעשר שני בזמן הזה ירקב שאי אפשר לאוכלו בירושלים כיון שקדושתה בטלה.

ובמג"א [סי' תקס"א ס"ק ב'] כתב, שנראה שהרמב"ם סובר כגירסת התוס' במכות [י"ט א' ד"ה ואי] דאפילו למ"ד קדשה לעתיד לבוא בכור ומעשר אינם נאכלים. וכתב המג"א, שדברי הרמב"ם שרירין וקיימים, ולכן הנכנס עתה למקום המקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים.

וכן הגר"א [יו"ד סי' של"א סעיף ב' וסעיף קל"ה] הכריע כדברי הרמב"ם שהנכנס עתה למקום המקדש חייב כרת, וכן פסק המשנ"ב [סי' תקס"א ס"ק ה']. והוסיף החפץ חיים בספרו ליקוטי הלכות [זבחים ס"ו ב'], שכן דעת הרבה ראשונים.

וא"כ להיכנס לכל השטח לפניו מן החיל בודאי אסור, שהרי אין לנו אפר פרה להיטהר מטומאת מת, והרי לפניו מן החיל אסור לטמא מת להיכנס. ולהיכנס לשטח הר הבית אסור לכל מי שהוא בחשש של זב, וזה שייך בכל אדם למעלה מגיל ט' ויום אחד שראוי לביאה [עי' משנ"ב סי' תנ"ז ס"ק כ'].
ובענין הטהרה מטומאת זיבה שצריך לזה ספירת ז' נקיים וטבילה במים חיים, הנה לגבי אכילת חלה בזמן הזה שמבואר בסי' תנ"ז שמוותר אף לכהן גדול לאכול אם טבל לקריו [ועי' מש"כ לעיל דף מ"ו], כתבו המג"א [שם ס"ק ח' ובמשנ"ב [ס"ק כ"א], שאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים טמא [כדאיתא פ"ח דמקואות], ולכן טוב ליהדר שיאכל מיד אחר טבילתו ולא יטיל מים בין טבילה לאכילה שמא יטיל מים חלוקים או עכורים שיש בהן חשש קרי ויהא אסור לאכול חלה זו עד שיחזור ויטבול. עכ"ד.

ובענין הטהרה מטומאת זיבה שצריך לזה ספירת ז' נקיים וטבילה במים חיים, הנה לגבי אכילת חלה בזמן הזה שמבואר בסי' תנ"ז שמוותר אף לכהן גדול לאכול אם טבל לקריו [ועי' מש"כ לעיל דף מ"ו], כתבו המג"א [שם ס"ק ח' ובמשנ"ב [ס"ק כ"א], שאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים טמא [כדאיתא פ"ח דמקואות], ולכן טוב ליהדר שיאכל מיד אחר טבילתו ולא יטיל מים בין טבילה לאכילה שמא יטיל מים חלוקים או עכורים שיש בהן חשש קרי ויהא אסור לאכול חלה זו עד שיחזור ויטבול. עכ"ד.

וא"כ בטהרה מטומאת זיבה שצריך לחכות שיעור ז' ימים נקיים, ובודאי בו' ימים צריך להטיל מי רגלים, וכיון שאין אנו בקיאים בזה יש לחוש שמא יראה מי רגלים עכורים ותבטל ספירת הז' נקיים.

ולדעת ר' שמעון מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו אינו לוקה כי ב"בדד ישב" נתקן הכתוב לעשה, וכן סובר רב חסדא בגמ', וכן פסק הרמב"ם [פ"ג מביאת מקדש ה"ח].

ומבואר בגמ', דטמא שרץ דינו כטמא מת [וכל טמא] לרבות טמא שרץ] ובעל קרי דינו כזב [וכל זב] לרבות בעל קרי].

לסיכום: מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל, זב ובעל קרי משתלחים חוץ למחנה לוי, טמא מת וטמא שרץ משלחים חוץ למחנה שכינה.

ובמשנה בכלים [פ"א מ"ז] מבואר, דדין שילוח המצורע מחוץ לעיר הוא דוקא בעיירות המוקפות חומה [והביא הר"ש המקור לזה מתו"כ פרשת בהר שדוקא עיירות אלו נחשבות למחנה ישראל עיי"ש].

עוד איתא שם במשנה, שמותר לסבב המת בתוכה כמה שירצו [וכנ"ל דמת מותר אף במחנה לוי], אך אם יצא אין מחזירים אותו. וכתב הרמב"ם שה"ה שאין מכניסים לתוכה מת. וביאר הר"ש שהוא מדרבנן, שהרי מדאורייתא מותר להכניסו אף למחנה לוי.

עוד מבואר במשנה שם [משנה ח'], דהר הבית דינו כמחנה לוי, ולכן טמא מת מותר להיכנס לשם אך זבין אסורים, ולפנים מן החיל [החיל היה מסביב לכל הבית המקדש] גם טמאי מתים אסורים כדין מחנה שכינה. וכתב הרמב"ם, שמעיקר הדין רק מפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה [ולפי"ז היה מת מותר בעזרת נשים וכו' שהם מחוצה לו], אלא שעשו מעלה יתירה בבית המקדש להרחיקם גם משם.

ונפסק כל ההלכות האלו ברמב"ם [ביאת מקדש פ"ג].

כיצד חנו הלויים במדבר עם נשותיהם

במשן חכמה [ריש פ' במדבר] הקשה, איך חנו הלויים במדבר במחנה לוי, הא ע"י תשמיש המטה נעשו בעל קרי, ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות.

וכתב לתרץ, דמחנה לוי היה חלוק לשתי מחנות. הלויים שהיו שומרים משמרת המשכן סביב לאוהל מועד, במקומם היה קדושת מחנה לוי, ומשם נשתלח בעל קרי, ולכן נאמר תרי קראי [במדבר א' נ' ג'] וסביב למשכן יחנו וגו' והלויים יחנו סביב למשכן העדות, היינו שמחנה הלויים היה סביב למשכן, הם ונשיהם וטפם, אבל מסביב למשכן העדות בפנימי שמה היה קדושת מחנה לוי, ושם היו רק זכרי הלויים. ודייקא נקט משכן "העדות", לפי שעדות הוא ששכינה שורה בישראל שהם גדורים בעריות, כמו שכתב רש"י [פ' פנחס] על הפסוק שבטי וגו' עדות לישראל, וכן שם במחנה הלוי שנאסרו בתשמה"מ עדות היא שקדושים הם ושכינה שורה בהם.

ובזה מבאר הא דילפינן בריש תמיד [כ"ז ע"א] מחנה לוי ממה שנאמר [במדבר ג' ל"ח] והחונים לפני המשכן וגו' משה אהרן ובניו, ומשה היינו מחנה לוי, דמשו"ה נקט מחנה לוי

אמנם הרב המגיד תמה ע"ד הרמב"ם שכתב שבכלי אינו חייב [ואף במדינה הוא רק אסור משום שבות], כי לפי המבואר בסוגיא בעירובין נראה בבירור שהיבלת הלחה החותכה בכלי הרי הוא כחותך צפרניו בכלי שהוא חייב.

ובשו"ע [סימן ש"מ סעיף ב'] כתב: אסור לחתוך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי, בין לו בין לאחר.

וכתב המג"א [ס"ק ג'], החותך יבלת בכלי חייב אם היא לחה [והיינו כדברי הרב המגיד ודלא כהרמב"ם הנ"ל].

אמר רבי אליעזר ומה אם שחיטה וכו'. רבי יהושע לטעמיה, דאמר: שמחת יום טוב נמי מצוה היא. דתניא, רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. רבי יהושע אומר: חלקו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש ...

נפסק ברמב"ם [פ"ו מ"ו ט"ז ה"ט] ובטוש"ע [סי' תקכ"ט סעיף א'] כר' יהושע שמצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתיה. וכתב המשנ"ב [ס"ק א'], ש'חציו לה' היינו לתורה ותפלה, ו'חציו לכם' היינו לאכילה ושתיה בשביל עונג יום טוב, וע"כ יש לגעור בחזנים המאריכים יותר מחציו של יום. וכתבו הפוסקים, דכך הוא הדרך הנכון בבוקר מקדימין לילך לבית הכנסת ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום ומתפללין מוסף וחזרין לבתיהם ואוכלין והולכין לבתי מדרשות ושונים עד חצי היום, ואח"כ כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכם.

עוד כתב בשו"ע [סימן תקכ"ט סעיף ג']: אדם אוכל ושותה ושמש ברגל. ולא ימשוך בבשר וביין ובשחוק וקלות ראש, לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר.

וכתב המשנ"ב [ס"ק כ'], שאפילו אם הוא מסגף עצמו מפני תשובה בכל ימות השנה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין, בשבתות ויום טוב וחנוכה ופורים חייב לאכול ולשתות [בית יעקב סי' ע"ג. ועיין במאירי מש"כ בענין זה בריש פ"ב דביצה].

עוד כתב [ס"ק כ"א], מדת החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתם אז יותר ויותר משבחין להקב"ה אשר שימחם [טור ע"ש]. עכ"ד המשנ"ב.

כתב המג"א [סי' רמ"ב ס"ק א'] בשם העולת שבת, דמשמע מסוגיא דילן דאף על גב דביו"ט בעינן חצי לה', אבל בשבת אם רוצה לעשות הכל לכם עושה [א"ה]. כי העולת שבת גרס בדברי הגמ' 'הכל מודים דבשבת בעינן לכם' ולא גרס תיבת 'נמי', כמבואר להלן, ובלבד שלא יבטל זמן התפלה. עכ"ד. וכתב ע"ז המג"א, ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר, דהא כתיב ג"כ שבת לה' אלקיך, וא"כ ודאי צריך להיות גם חציו לה' לדעת ר' יהושע, אלא כונת הגמ' בדעת ר' אליעזר, דאף על פי דפליג ב"ט

ובמכתב ממרנן הגר"י קניבסקי והגראמ"מ שך זצוק"ל [הודפס בקריינא דאגרתא ח"ג סי' ס"א] כתבו בזה"ל: ויש סוגי טומאות אשר אינם נטהרים אלא בספירת ז' נקיים ובטבילה במים חיים דוקא (ובזמננו שאין אנו עוסקים בטהרות ובבדיקות, מי זה יכול להגיד שמיום הולדו לא אירע אף פעם אחד צד טומאה שטעונה ז"ו וטבילה במים חיים), ואכן גם מי שיעשה כל דרכי הטהרה כדת וכדין, הן בתקופתנו אנו, הכניסה להר הבית אפילו בטהרה עון פלילי הוא, כי ברור אשר בזה מחטיאים את הרבים מהמון אחב"י אשר על סמך זה (שטהורים יכנסו להר הבית) גם המה יכנסו וכו'. עכ"ל. עיי"ש.

דף ס"ח

והקטר חלביו וכו'. תניא, אמר רבי שמעון: בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבין ואברים ופדרים כשרים כל הלילה, ואין ממתניין להם עד שתחשך.

וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ממעשה הקרבנות ה"ג]: אף על פי שמותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הכל ביום, חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר אימורין ואיברים אף על פי שכשרים בלילה דוחין את השבת בזמנן ואין מאחרין אותן למוצאי שבת. עכ"ל.

הרכבתו והבאתו וכו'. ורמינהו: חותכין יבלת במקדש, אבל לא במדינה. ואם בכלי - כאן וכאן אסור! רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא. חד אמר: אידי ואידי ביד, הא - בלחה, הא - ביבשה. וחד אמר: אידי ואידי בלחה, ולא קשיא: הא - ביד, הא - בכלי ...

במשנה ריש פירקין מבואר שחתיכת יבלתו אינה דוחה את השבת, ומקשה הגמ', שבמשנה בעירובין [ק"ג א'] מבואר שלא גזרו על חיתוך היבלת במקדש אא"כ הוא בכלי [וכאן משמע שאף ביד אסור]. וחד מ"ד מתרץ, דבמשנה כאן מיירי על לחה ולכן אסור אף ביד, ולתירוץ זה ההיתר במקדש הוא דוקא בתרתי לטיבותא [גם ביד וגם יבשה], וחד מ"ד מתרץ שכל מה ששנינו במשנה שחיתוך יבלת אסור הוא דוקא בכלי. ולתירוץ זה ביד מותר אף בלחה, ואיסור חתיכת יבלת במקדש הוא רק בתרתי לריעותא [בלחה ובכלי]. והביא רש"י, שהתירוץ השני נדחה בסוגיא בעירובין [שם].

וברמב"ם [פ"א הי"ח] פסק כהתירוץ השני המיקל דדוקא בתרתי לריעותא אסור. וכתב בליקוטי הלכות [בזבח תודה], שטעמו של הרמב"ם הוא משום שהוא ספיקא דרבנן. וכתב שלדעת רש"י בסוגיין הלכה כהתירוץ הראשון שהרי התירוץ השני נדחה. וכן העתיק הרע"ב התירוץ הראשון. ודעת הרמב"ם היא שכיון שבגמ' כאן הובאו ב' התירוצים א"כ צ"ל שהסוגיא כאן אינה סוברת מהדחיה של הגמ' שם [עיי"ש מה שביאר בזה].

רשות, שחיובה הוא רק משום שיאכל את הפסח על השובע ואין היא מצוה בפני עצמה, ולכן אינה דוחה שבת וטומאה.

וברמב"ם [פ"ה ה"ב] כתב : כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים ביום י"ד מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות ככל זבחי השלמים, וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר, ועל זה נאמר בתורה וזבח פסח לה' אלהיך צאן ובקר, אימתי מביאין עמו חגיגה זו בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט וכו'. עכ"ל.

עוד כתב [שם ה"ג] : חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה, ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ככל זבחי שלמים, ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי שנאמר ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר, מפי השמועה למדו שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר, שנאמר לבקר עד בקר של יום השני, והמותיר אינו לוקה אלא ישורף הנותר ממנה כשאר הנותרים. עכ"ל.

וכתב הר"י קורקוס, שמשמע מדברי הרמב"ם שרב אשי גם מסכים שחגיגת ארבעה עשר היא מצוה מן התורה [וכדברי המאירי הנ"ל]. שהרי מסתמא הלכה כרב אשי שהוא בתרא, וכן כתבו בלחם משנה [פ"ב מחגיגה ה"י], ובצל"ח כאן [וע"ע מנחת חינוך מצוה ה' אות י"ט, מרומי שדה כאן, ומשאת משה סי' צ"ה].

זמן הקרבת חגיגת ארבעה עשר

בצל"ח דקדק אריכות לשון רש"י [במשנתיו] שכתב "באה עם הפסח בארבעה עשר בניסן", שלכאורה זה פשוט שאם היא באה עם הפסח הוא ב"ד, וכתב שנראה שכוונתו לרמוז בזה שהחגיגה אינה באה יחד עם קרבן הפסח [היינו לאחר קרבן התמיד של בין הערבים כדלעיל נ"ט א'], לפי שהחגיגה דינה כשאר הקרבנות שיש להביאם לפני תמיד של בין הערבים. ובמשנה למלך [פ"ו מכלי המקדש ה"ט] נסתפק בדין זה, וצייד כדברי הצ"ח. עוד כתב במשנה למלך, שזמנה של החגיגה הוא לאחר חצות יום י"ד [עיי"ש ראייה מהגמ' לקמן ע"א ב'], והביא שלדעת הרא"ם [בביאורו לסמ"ג לא תעשה ע"ה], אפשר להביא את החגיגה גם לפני חצות [וע"ע תוס' רי"ד לקמן ע' ב', צל"ח לעיל נ"ט א', מנחת חינוך מצוה ה' אות י"ט], עוד האריך בזה במשנה למלך שם, ובליקוטי הלכות כאן הביא תמצית דבריו, שנידון זה תלוי במחלוקת התוס' והרמב"ם הנ"ל אם קרבן חגיגת ארבעה עשר הוא מצוה מן התורה או לא, שאם נאמר שהוא דרבנן אפשר שלא נאמר בו זמן וכשר גם קודם התמיד, ואם הוא דאורייתא כשר דוקא אחר חצות, ולכו"ע יש להקדימה קודם לתמיד של בין הערבים כיון שהיא רשות אין לבטל מצות עשה דהשלמה משום זה.

דף ע'

ונאכלת לשני ימים וכו'. מתניתין דלא כבן תימא. דתניא, בן תימא אומר: חגיגה הבאה עם הפסח - הרי היא כפסח, ואינה נאכלת אלא ליום ולילה. וחגיגת חמשה עשר נאכלת לשני

ואמר או כולו לה' וכו', אבל בשבת בעינן נמי לכם, והיינו שצריך לגרוס בגמ' "נמי", וכ"ה הגירסא בדמ' לפנינו ובטור שם. והעולת שבת לא העתיק תיבת "נמי", ואפשר שנוסחא מוטעית אטעיתא. ועי' סי' ר"צ [דשם מבואר להדיא דלא כעולת שבת, והוא מירושלמי שבת פרק ט"ו הלכה ג', דעכ"פ צריכים לקבוע מדרש בשבת, והפועלים צריכים ללמוד יותר מתלמידי חכמים, עיי"ש. מחצית השקל]. וב"י ר"ס רפ"ח [שהביא דברי הש"ס דפסחים הנ"ל, כהגרסא המוטעת של העולת שבת בשבת כולי עלמא מודים דבעינן לכם, ולא הביא תיבת "נמי". מחצית השקל].

דף ס"ט

משנה. אימתי מביא חגיגה עמו - בזמן שהוא בא בחול, בטהרה, ובמועט. ובזמן שהוא בא בשבת, במרובה, ובטומאה - אין מביאין עמו חגיגה. חגיגה היתה באה מן הצאן, מן הבקר, מן הכבשים ומן העזים, מן הזכרים ומן הנקבות, ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ...

ביאור עניין "חגיגת ארבעה עשר" והבדלתה מ"חגיגת חמשה עשר"

נאמר בתורה "תחוג לה' אלהיך" [דברים טז טו]. ומצות החגיגה האמורה בתורה היא בכל רגל משלש רגלים, שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה. ומי שלא הקריב ביום טוב הראשון ושלמי חגיגתו הרי זה מקריבין בשאר ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחוג לה' אלהיך מלמד שכולן ראויין לחגיגה וכולן תשלומי ראשון הם [רמב"ם פ"א חגיגה ה"ד].

וזהו "חגיגת חמשה עשר" שהיא חובה, ויש להביאה בפסח ובכל רגל.

אמנם בפסח נתחדש עוד חגיגה שהיא מיוחדת דוקא לפסח, והיא נקראת "חגיגת ארבעה עשר", וזה על שם שהוא קרב יחד עם הפסח ביום ארבעה עשר אחר חצות, ובחגיגה זו עוסקת משנתנו. חגיגת ארבעה עשר אינה חובה, ויש אופנים שאינה באה כלל, כמבואר במשנה.

ובגמ' איתא : אמר רב אשי, שמע מינה חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא, דאי סלקא דעתך חובה היא תיתי בשבת, ותיתי במרובה, ותיתי בטומאה. ובמועט מיהו מאי טעמא אתיא, כדתניא חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השבע. ובהמשך הסוגיא, מובאת ברייתא שדרשו "ולא ילין לבקר זבח חג הפסח" [שמות לד כה] על חגיגת ארבעה עשר הבאה עם הפסח.

ובתוס' פירשו, שלדעת רב אשי שאמר שחגיגת ארבעה עשר "אינה חובה", היינו שהיא רק תקנת חכמים שתיקנוה כדי שיאכל הפסח על השובע, ולכן אינה דוחה שבת וטומאה [וכ"כ הריב"ן ותוס' הרשב"א ובאור זרוע ח"ב סי' רל"ו, וכן משמע ברבינו חננאל הנדפס במהדורת לב שמח]. אמנם במאירי פירש, שגם רב אשי מודה שהיא מצוה מן התורה, אלא שאינה חובה אלא

ימים ולילה אחד. וחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה, ואין יוצא בה משום חגיגה ...

אם אפשר לצאת ידי חובת חגיגת ט"ו ע"י חגיגת י"ד, ואם חגיגת י"ד וט"ו דוחים את השבת, ועוד פרטי דין בחגיגת י"ד

נאמר בתורה "ושמחת בחגך" [דברים טז יד] שנתחייבנו לשמוח ברגלים, ומצוה זו היא בכל ג' הרגלים. וקיום מצוה זו הוא ע"י הבאת שלמי שמחה בנוסף לשלמי חגיגה [רמב"ם פ"א מחגיגה ה"א ובסה"מ מצוה נ"ד. ושלמי חגיגה נתבאר עניינם בדף ס"ט].

וכתב רש"י, שאף ששלמי שמחה הם חובה ושנינו "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" [לקמן ע"א א'], מ"מ בשלמי שמחה נתחדש שיוצאים בהם גם בקרבן שהוקדש לשם דבר אחר כמבואר בחגיגה [ח' א']. ולכן מבואר בברייתא בסוגיין שבחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה.

וכתב הרמב"ם [פ"ב מחגיגה ה"י] : כבר ביארנו בפסחים שחגיגת ארבעה עשר רשות, לפיכך אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה אלא יוצא בה חובת שמחה. עכ"ל. והראב"ד השיג עליו בזה"ל : אמר אברהם, איני יודע מאי "לפיכך", ואותה ברייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת י"ד חובה היא בפסח, אבל לרבנן כיון דרשות היא יוצא בה אף משום חגיגה אם התנה עליה לצאת בה ושחטה בי"ד.

ויישב הכסף משנה, שהרמב"ם סובר שחכמים לא חולקים על בן תימא אלא במה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל מה ששנינו בברייתא שאינו יוצא בה משום חגיגה הוא לכו"ע. ומה שכתב הראב"ד שלבן תימא היא חובה אינו מוכרח, שהטעם שאינו נאכל אלא ליום ולילה מבואר בגמרא שהוא משום שהקישו הכתוב לפסח, ואין ראייה מזה שהיא חובה.

ובגמ' בע"ב איתא, שכן דורתאי דרש שחגיגה דוחה את השבת, ופירש"י דהיינו חגיגת ארבעה עשר, ולכן פירש מן החכמים שלא הסכימו עימו, וטעמו של בן דורתאי מבואר בגמ' שדרש כן מהפסוק "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר" [דברים טז ב] שהרי אין הפסח בא מן הבקר, ובע"כ שהכונה לחגיגה הבאה עם הפסח שדינה כפסח ודוחה את השבת [וחכמים דרשו פסוק זה לענין מותר הפסח שקרב לדבר שבא מן הבקר דהיינו שלמים]. וחכמים דרשו מהפסוק "וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה" [ויקרא כג מא] שמיידי על חג הסוכות שיש תשלומים לחגיגה כל שמונה, ואעפ"כ נאמר בפסוק "שבעה" כיון שהחגיגה אינה דוחה את השבת [וזה גם בחגיגת ט"ו שלדעת חכמים אין החגיגה דוחה את השבת].

ופירשו תוס' לשיטת רש"י שביאר שמיידי על חגיגת י"ד, דמשמע שבן תימא לא סבר כדברי בן דורתאי שחגיגה דוחה את השבת, ואף שסובר שחגיגה הוקשה לכל הדברים לפסח מ"מ אינה דוחה שבת, [ומשמע לכאורה כדברי הכסף משנה הנ"ל שלבן

תימא חגיגת ארבעה עשר אינה חובה, שאם היתה חובה מסתבר שהיתה דוחה שבת, ודו"ק]. אמנם התוס' ביארו שכל הסוגיא בדברי בן דורתאי מיידי על חגיגת ט"ו, ולכן אי"ז שייך כלל לדברי בן תימא. אמנם גם לדברי רש"י מבואר בגמ' שאף חגיגת ט"ו אינה דוחה את השבת.

וכן פסק הרמב"ם [פ"א מחגיגה ה"ח] שאף חגיגת חמשה עשר אינה דוחה את השבת.

אם אפשר להקריב קרבן חגיגה קודם יו"ט למה הוא דוחה יו"ט

באור שמח הקשה לדברי הראב"ד הנ"ל, שלדבריו לפי חכמים יוצא ידי חובת חגיגת הרגל בחגיגת ארבעה עשר אף שמקריבה לפני החג, א"כ למה קרבן חגיגה דוחה יו"ט הרי יכול להקריבו קודם יו"ט, וכמו שאמרו כן לעניין שתי הלחם [עי' ביצה כ' ב'], והביא שעמד בזה המהר"ם ברבי. וכתב לבאר, דכשם שכתבו תוס' [שבת צ"ה א' ד"ה והרודה וביצה ג' א' ד"ה גזירה] שאף שמכשירי אוכל נפש אינם דוחים יו"ט אם יכל לעשותם מערב יו"ט, מ"מ באוכל נפש עצמו אפילו אפשר לעשותן מערב יום טוב דחי, שרק במכשירין אסרה רחמנא היכי דיכול לעשותן מערב יום טוב, א"כ ה"ה לעניין צורך גבוה שדבר שהוא לחובת היום אף שאפשר לעשותו מאתמול דוחה יו"ט, עיי"ש עוד.

איבעיא להו: לבן תימא, יש בה משום שבירת עצם או אין בה משום שבירת העצם ... תא שמע: סכין שנמצאת בארבעה עשר - שוחט בה מיד, בשלשה עשר שונה ומטביל. קופיץ, בין בזה ובין בזה - שונה ומטביל ...

מבואר בברייתא שכלי שיש לבעלים שימוש בו אי"צ להטבילו כי ודאי הבעלים טהרוהו, ולכן סכין בי"ד אי"צ להטבילו כי הבעלים זקוקים לו לפסח. אמנם סכין בי"ג יש לחוש שהבעלים לא טהרוהו כיון שיש להם שהות למחר. וקופיץ [שהוא סכין גדול השובר עצמות] כיון שאי אפשר להשתמש בו לאכילת הפסח, גם בי"ד שונה ומטביל כי יתכן שהבעלים לא הטבילוהו כיון שלא היו זקוקים לו. ורוצה הגמ' להוכיח מדין זה שגם בחגיגה יש איסור של שבירת העצם דאל"כ הרי גם הקופץ ראוי לו לצורך החגיגה. ודוחה הגמ' דלעולם אין בחגיגה איסור של שבירת העצם אלא שמיידי שהיה נשיא גוסס בי"ג וכיון שיתכן שימות בי"ד ורוב הציבור יהיו טמאים והפסח יבוא בטומאה ואז לא יביאו קרבן חגיגה [שאין חגיגה בפסח הבא בטומאה וכדלעיל ס"ט ב'], ואף אם הנשיא לא ימות מ"מ יתכן שלא תזדקק חבורתו לחגיגה כי יהיו הנמנם על הפסח מועטים, וכיון שיש כאן ב' ספיקות הבעלים אינם חוששים להטביל הקופיץ לשם החגיגה.

וכתב הרמב"ם [פי"ג משאר אבות הטומאה ה"ה] : כל הכלים הנמצאים בירושלים טהורין אפילו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה, שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים חוץ מן הסכינים לשחיטת הקדשים מפני חומרת הקדשים, בד"א בסכין הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה אבל

דף ע"ב

משנה. הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת - חייב עליו חטאת. ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח, אם אינן ראויין - חייב, ואם ראויין הן - רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר ...

מבואר בגמ', דהרישא [פסח ששחטו שלא לשמו] מיירי בעוקרו במזיד לשם קרבן אחר [דעקירה בטעות לא הוי עקירה], והסיפא [בשוחט אחרים לשם פסח] מיירי בטועה ולכך ר' יהושע פוטר מטעם שאין לו קצבה.

ומבואר במשנה, שהשוחט קרבנות לשם אימורי ציבור לדעת ר' יהושע חייב כיון שיש להם קצבה ואינו רואה אחרים השוחטים לשם אימורי ציבור, ולדעת ר"מ גם בזה פטור. ומבואר בגמ', שר' יהושע מחייב הוא דוקא באופן שקדם ושחט את האימורי ציבור קודם ולכן אין כאן טרדא בשחיטתם. שמצינו שר' יהושע פוטר במי שהיו לו ב' תינוקות אחד למולו בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, ומיירי שקדם ומל את של ערב שבת קודם, שאז עדיין טרוד היה במילתו של התינוק שזמנו בשבת.

ולדעת ר"מ פטור אף באופן שכבר הקריב את אימורי הציבור, כיון שכבר נתנה שבת לידחות אצלם, אך כשיש לו שתי תינוקות אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת וקדם ומל את של שבת בערב שבת ואח"כ בשבת מל את של ערב שבת חייב, כי בשבת זו כבר לא נדחתה אצלו שבת ע"י מצות מילה.

ומבואר בגמ', שר' יהושע פוטר אף בעגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח כיון שטרוד בהם לשוחטם לשם שלמים, ואף השוחט חולין ממין הפסח [כבש זכר בן שנתו] כיון שדומה הוא לפסח, אך השוחט בעלי מומים לשם קרבן פסח חייב.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב. ולדעת רבי יוחנן אם בעל אשתו נדה סמוך לוסתה חייב אף שקיים מצות עונה כיון שהיה צריך לשאול אותה אם ראתה דם, אך אם בעל יבמתו שהיא נדה פטור כיון שבוש לשאול אותה אם ראתה דם. ונאמרו בגמ' ב' לישנות אם ר' יוחנן מסכים לדין שאמר רשב"ל בדין נתחלף לו שפוד של פסח בשל נותר, שמצד אחד שם אין לו את מי לשאול על השפוד ומצד שני לא עשה מצוה.

וברמב"ם [פ"ב משגגות ה"ח] כתב : כל העושה מצוה מן המצוות ובכלל עשייתה נעשית עבירה שחייבין עליה כרת בשגגה הרי זה פטור מחטאת מפני שעשה ברשות, כיצד הבא על יבמתו והרי היא נדה והוא לא ידע, הרי זה פטור מחטאת שהרי עשאה ברשות, אבל אם בא על אשתו והרי היא נדה חייב חטאת מפני שלא שאלה ואחר כך יבעול, אבל יבמתו אינו רגיל בה כדי שישאל לה [וכדעת ר' יוחנן], וכן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או באחד בשבת ושכח ומל שניהן בשבת, פטור מחטאת שהרי

אם מצא סכין בירושלים בי"ד בניסן שוחט בה הקדשים מיד ואפילו חל י"ד להיות בשבת שלא גזרו על הסכינים הנמצאים ביום הזה, וכן אם מצאה ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין.

וביאר הכסף משנה, שמה שכתב הרמב"ם ש"לא גזרו על הסכינים ביום זה" היינו מחמת הטעם שהכל מטהרים סכיניהם אז, וכמש"כ רש"י בסוגיין. והעיר הכסף משנה למה השמיט הרמב"ם דין הקופיץ שבזה ובזה שונה ומטביל. ותיירץ, שהרי קי"ל כחכמים החולקים על בן תימא ואינם סוברים ההיקש מפסח לחגיגה וא"כ ודאי מותר לשבור עצם בחגיגה, ומבואר בגמ' שלהצד שאין בחגיגה איסור שבירת העצם צריך להעמיד בנשיא גוסס בי"ג ומת בי"ד שהוא מילתא דלא שכיחא, ולכך כתב סתם דין הסכינים הנמצאים שבכלל זה הקופיץ שהוא צורך שחיטת קדשים הוא לשבר עצמות החגיגה [א"ה. וע"ע בהשגת הראב"ד כאן, ומה שהשיב עליו הכסף משנה].

דף ע"א

(מתחיל בדף ע' ב') **אמר עולא אמר רבי אלעזר: שלמים ששחטן מערב יום טוב אינו יוצא בהן לא משום שמחה ולא משום חגיגה. משום שמחה דכתיב וזבחת ושמחת - בעינן זביחה בשעת שמחה - וליכא. משום חגיגה - הוי דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ... כי אתא רבין אמר רבי אלעזר: שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה, ואין יוצא בהן משום חגיגה. יוצא משום שמחה - לא בעינן זביחה בשעת שמחה. ולא משום חגיגה - הוי דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ...**

מבואר בגמ' מחלוקת עולא ורבין בשם ר"א אם שחיטת השלמי שמחה צריכה להיות דוקא בזמן שמחה, ונפק"מ אם שלמים ששחטם קודם יו"ט יוצא בהם משום שמחה. אך לכו"ע אינו יוצא בהם ידי חובת חגיגה כיון שאין החגיגה באה אלא מן החולין כדין כל דבר שבחובה [בשלמי שמחה אין דין זה וכמש"כ רש"י לעיל ע' א' ד"ה יוצא].

ופסק הרמב"ם [פ"ב מחגיגה ה"א] כדברי רבין שיוצא בהם משום שמחה ולא בעינן זביחה בשעת שמחה. ומ"מ אינו יוצא בהם משום שמחה וכנ"ל.

אמר רב כהנא: מניין לאימורי חגיגת חמשה עשר שנפסלין בלינה - שנאמר ולא ילין חלב חגי עד בקר וסמיק ליה ראשית ...

בגמ' הוכיח רב יוסף שגם בלי ה'ראשית' מתפרש 'בוקר' לבוקר ראשון ולכן אימורי חגיגת ט"ו נפסלים בבוקר של ט"ז [ואף שהבשר נאכל כל יום ט"ז].

וכ"ה ברמב"ם [פ"א ה"ז] : המניח אמורים ולא הקטירן עד שלנו ונפסלו בלינה הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר, ואף על פי שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה [ולא כתב שהוא מחמת הילפותא מ'ראשית', והיינו כדברי רב יוסף].

מבואר בגמ', שתרומת נקראת עבודה ולכך כשם שכהן שעבד ונמצא בן גרושה עבודתו כשרה [מ"ברך ה' חילו"], ה"ה לעניין אכילת תרומה.

ומבואר ברמב"ם [פ"ט מתרומות ה"ב] שמברכים על אכילתה ברכת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה", וכשם שמברכים על אכילת כל מתנות כהונה שיש בהן קדושה [עי' ברמב"ם פ"א מביכורים ה"ב].

אבל לא מנו מוני המצוות אכילת תרומה מצוה בפני עצמה כאכילת קדשים אלא היא בכלל מצות אכילת קדשים, שהרי לא ציווה התורה מצוה מיוחדת על אכילתה [סהמ"צ להרמב"ם מ"ע פט. ועי' פהמ"ש להרמב"ם אהלות פ"ח מ"ד ורע"ב שם, ובחינוך מצוה ק"ב].

יש מן האחרונים מצדדים, שיהא מותר לאכול תרומה בשעה שהגיע זמן קריאת-שמע, כיון שאכילתה מצוה כעבודה במקדש, אף על פי שאכילת רשות אסורה אז [צל"ח ברכות ב' א', ועי' בחי' ברכות שבשו"ת הרי"מ מגור].

דף ע"ג

שחטו ונודע וכו'. אמר רב הונא אמר רב: אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם - כשר לעולה. אלמא קסבר: לא בעי עקירה ...

ברמב"ם [פ"ד מפסוה"מ הט"ו] מוכח שפוסק להלכה שצריך עקירה, וע"ע מה שכתבנו בזה לעיל דף ס' ודף ס"ד.

יש לו רשות למול אחד מהן בשבת ושבת דחוייה היא אצלו ומצוה עשה אף על פי שהם שני גופין הואיל וזמנו בהול אינו מדקדק, אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למול בשבת חייב חטאת. עכ"ל.

והעיר הכסף משנה, שנראה שהרמב"ם פסק כר' יהושע בדין תינוקות, ולכאורה לפ"ז אף אם לא מל את שניהם בשבת אלא שאחד מהם היה ראוי לחלל עליו שבת פטור, ולמה כתב הרמב"ם שמל את שניהם בשבת. ותירץ, דלא נקט הרמב"ם 'ומל שניהם' אלא משום חלוקת אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת דאם מל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת חייב הוא מאחר שלא היה שם מי שראוי למולו בשבת, אבל בחלוקת אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ונתחלף לו ומל שלאחר השבת בשבת פטור לר' יהושע מאחר שהיה שם מי שראוי למולו בשבת.

וע"ע במאירי כאן.

... ותרומה היכא איקרי עבודה - דתניא: מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש. לשחרית מצאו רבן גמליאל, אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו: עבודה עבדתי. אמר לו: כל דבריך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מניין? - אמר לו: הרי הוא אומר עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת - עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש.